

משרד
התרבות
והספורט

גליון 49

שבטי ישראל

טבת תשפ"ה

הפינה
לצעירים

דמויות מופת
בעדות ישראל
חכמים וסופרים
בני המאה ה-י"ח

כנס הרמב"ם
השנתי
ה-16

בואו היכנסו לאתר מורשת הרמב"ם המתחדש!

באתר תוכלו
לעקוב אחרי
ארועים מגוונים,
הרצאות, וکنסים.
בנוסף תוכלו
למצוא עלוני פרשת
שבוע לילדים
ומבוגרים!
מחכים לכם!

בפתח הדברים

קוראים יקרים, אנו שמחים להגיש בפניכם גיליון נוסף של עלון שבטי ישראל מבית מרכז מורשת הרמב"ם ועדות ישראל. גיליון מבית היוצר של המרכז המתחדש בעיר הקודש טבריה העוסק בימים אלו בהרחבת הפעילות ובמחקר אודות עדות ישראל השונות.

גיליונות עלון שבטי ישראל יעסקו בעזרת ה' בהיבטים שונים של תרבות, היסטוריה, הלכה ומחקר בעדות ישראל השונות.

רוחות
של קור,
ומלחמה.
רוחות של קרב
על אדמה.
ענני ערפל,
ודוק.
רוחות אמונה,
בצדקת הדרך.
במסלול הדורות,
שנסלל בעבר,
ונסלל כעת.
ויסלל, בדם, יזע, דמעות
ותפילה

מנהל תוכן: עותניאל מנצור
עריכה: אביטל לוי
עיצוב: רבקי שאולזון

ואהבת לרעך כמוך

שאולי גרינפלד התשפ"ה

המקור בתורה

כתוב בפרשה¹:

"לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. לא תיקום ולא תיטור את בני עמך, ואהבת לרעך כמוך, אני ה'".

לפנינו אוסף של ציווים, שבמבט ראשון, לא מובן הקשר ביניהם. ניכר מאד הפער בין הפתיחה לסיים - איסור לשנוא את האח בפתיחה, לעומת המצווה לאהוב את הרֵע, בסיים.

הרמב"ן בפירושו לתורה² ביאר את שני הפסוקים שהבאנו, כרצף אחד, שבו התורה מלמדת אותנו כיצד להגיב וכיצד לא להגיב, כאשר חבר פגע בנו:

"ויאמר הכתוב אל תשנא את אחיך בלבבך בעשותו לך שלא כרצונך, אבל תוכיחנו: 'מדוע ככה עשית עמדי?'. ולא תשא עליו חטא לכסות שנאתו בלבך ולא תגיד לו, כי בהוכיחך אותו יתנצל לך או ישוב ויתודה על חטאו ותכפר לו. ואחרי כן יזהיר שלא תנקום ממנו ולא תיטור בלבבך מה שעשה לך, כי יתכן שלא ישנא אותך, אבל יזכור החטא בלבו, ולפיכך יזהירנו שימחה פשע אחיו וחטאתו מלבו. ואחרי כן יצווה שיאהב לו כמוהו".

הרמב"ן מתאר מצב, שבו אדם חש פגוע בשל מעשה שעשה חברו. התגובה הטבעית העולה בלב, היא לשנוא אותו. ועל כך מצווה התורה - אל תשנא את אחיך.

והרי הוא פגע בי? - אומרת התורה, במקום לשמור את השנאה והכעס בלב, לך אליו ותוכיח אותו: מדוע עשיתי לי ככה? לתוכחה עשויות להיות שתי תוצאות, שכל אחת מהן תימנע את המשך המריבה: או שהחבר יסביר את התנהגותו, ואתה תבין שלא היתה לו כוונה לפגוע, או שהחבר יקבל את דבריך, ויבקש את סליחתך.

לאחר מכן מזהירה התורה, שלא די בכך שאינו שונא את החבר שפגע בו, אלא צריך לגמרי למחות מהלב את תחושת הפגיעה, כך שגם לא ינקום וינטור. ולבסוף מצווה התורה שאפילו יאהב אותו.

הרמב"ם מזכיר את מצוות "ואהבת לרעך כמוך" במקומות אחדים בספריו.

המצוות הכלולות ב"ואהבת"

בספר המצוות, מוזכרת המצווה לראשונה בשורש השני. הרמב"ם עומד שם על כך, שאף שחז"ל מנו אופנים שונים לקיום מצווה, אין למנות כל אחד מהם למצווה בפני עצמו, אלא כולם שייכים למצווה אחת. ולדוגמא, הביא הרמב"ם את מצוות "ואהבת":

"והנסמכים במחשבה זו³ מנו מכלל מצוות עשה בקור חולים ונחום אבלים וקבורת מתים, בעבור הדרש הנזכר באמרו יתעלה⁴ "והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו", והוא אמרם בו⁵ "את הדרך - זו גמילות

1 ויקרא י"ט, י"ז-י"ח.

2 על פסוק י"ז.

3 למנות בנפרד את אופני הקיום שמנו חז"ל כמצוות שונות.

4 שמות י"ח, כ.

5 בבא קמא ק.

הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אותן אתה לאחריך בתורה ובמצוות".

לשון הרמב"ם, שמצד אחד בקור חולים ונחום אבלים הם מצוות דרבנן, ומצד שני הם חלק ממצוות "ואהבת", מעוררים עיון. וראיתי בקרית ספר⁶ שכתב:

"מצות גמילות חסדים דרך כלל הואי דאורייתא בכלל "ואהבת לרעך כמוך", ונלמד מדכתיב¹⁰ והלכת בדרכיו וגו' כמו שדרשו חכמים ז"ל¹¹. ופרטי גמילות חסדים מדבריהם".

הקרית ספר הסביר, שמצוות "ואהבת", משמעותה שצריך לגמול חסדים, וזו מצווה מהתורה. אך מה שהמצווה מתפרטת לבקור חולים וכו', זהו מדרבנן. והגרי"ב זולטי במשנת יעבץ¹² כתב:

"ועיין רמב"ם הלכות אבֵל 'אף על פי שכל מצוות אלו מדבריהם, הרי הן בכלל "ואהבת לרעך כמוך". והיינו דהחיוב הוא רק מדרבנן, אבל הקיום מהתורה". ונראה שדבריו מבארים את דברי הקרית ספר. והיינו ששיטת הרמב"ם היא, שהתורה צוותה באופן כללי לגמול חסד, ולכן מי שגמל חסד קיים את מצוות "ואהבת". ובאו חז"ל, והגדירו מעשים מסוימים - בקור חולים, לזוויית המת, נחום אבלים וכו', וחייבו אותנו בהם מדרבנן. הרי שאנו מחויבים בפרטים אלו מדרבנן, וכשאנו מקיימים אותם, אנו מקיימים מצוות עשה מהתורה של "ואהבת".

אך אחר עיון, נראה לכאורה שאי אפשר

חסדים, ילכו - זה בקור חולים, בה - זו קבורת מתים, ואת המעשה - אלו הדינין, אשר יעשו - זו לפני משורת הדין". וחשבו כי כל פועל ופועל מאלו הפעולות, מצווה בפני עצמה, ולא ידעו כי הפעולות האלו כולם והדומים להם נכנסות תחת מצווה אחת מכלל המצוות הכתובות בתורה בבאור⁶ והוא אמרו יתעלה "ואהבת לרעך כמוך".

הרי שהרמב"ם לימד אותנו בזאת, שמצוות "ואהבת לרעך", כוללת גם את מצוות בקור חולים, נחום אבלים וקבורת מתים.

ובטעם מצוות אלו כתב הרמב"ם בקצרה בספרו מורה נבוכים⁷:

"וכלם תועלתם פשוטה וברורה, לפי שכולן מידות שבהן יתוקן מצב החברות בין בני אדם. וזה ברור עד כדי שאיני צריך להאריך בו".

מהתורה ומדרבנן

על נקודה זו, שמצוות "ואהבת" כוללת את מצוות בקור חולים וכו', חזר הרמב"ם גם בהלכות אבֵל⁸, אלא ששם באר שכל אלו הם מצוות דרבנן, שכלולות במצוות "ואהבת":

"מצוות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולעסוק בכל צרכי הקבורה... וכן לשמח החתן והכלה ולסעדם בכל צרכיהם. ואלו הן גמילות חסדים שבגופו, שאין להם שיעור. אף על פי שכל מצוות אלו מדבריהם, הרי הן בכלל "ואהבת לרעך כמוך", כל

6 כלומר: בפירוש.

7 חלק שלישי פרק ל"ח.

8 י"ד, א.

9 אבל פרק י"ד.

10 דברים כ"ח, ט.

11 תנא דבי אליהו רבה פרשה כ"ד. ויותר נראה שצריך להיות במקום "הלכת בדרכיו", "ילכו בה", וכוונתו לגמרא הנ"ל שהביא הרמב"ם בשיורש השני.

12 יו"ד סימן ל"ז.

במצוות צדקה, ואילו "ואהבת" מחייב בפדיון שבויים רק מדרבנן.

הגדרת המצווה

במניין מצוות עשה¹⁹, הגדיר הרמב"ם את המצווה כך:

"היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו²⁰, כמו שנאהב עצמנו, ושתהיה חמלתי ואהבתי לאחי חמלתי ואהבתי לעצמי, בממונו ובגופו וכל מה שיהיה ברשותו או ירצה אותו, וכל מה שארצה לעצמי או רצה לו כמוהו, וכל מה שאשנא לו כמוהו. והוא אמרו יתעלה "ואהבת לרעך כמוך"²¹.

כאן, בהגדרת המצווה, הרמב"ם לא מזכיר את בקור חולים וכו', שהזכיר בהלכות אבֵל, אלא הביא פירוש אחר - שנאהב, ושתהיה חמלתי, וכל מה שארצה וכו'. ולפי מה שהבאנו לעיל, הדברים מבוארים היטב - הפירוש של בקור חולים וכו', הוא מדרבנן, ועל כן אינו יכול להיות כלול בהגדרת המצווה. אלא שצריך להבין למה התכוון הרמב"ם בפירוש שכן כתב.

נראה לי, שכדי להבין את כוונת הרמב"ם בפירוש הנ"ל, עלינו לחזור אל פירוש הרמב"ם על התורה. וכך מתבאר שם²²: "וטעם "ואהבת לרעך כמוך" - הפלגה²³. כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו²⁴. ועוד, שכבר

להבין כך. שהרי כתב הרמב"ם בהלכות מתנות עניים¹³, שמי שנמנע מלפדות שבוי, ביטל מצוות "ואהבת לרעך כמוך", כמו שביטל את מצוות "פתוח תפתח", ומכך שהשווה הרמב"ם את מצוות "ואהבת" למצוות "פתוח תפתח", נראה שדעתו שגם החיוב בפרטים הוא מהתורה. וכך לשון הרמב"ם:

"פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותו, ואין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים, שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים ועומד בסכנת נפשות, והמעלים עיניו מפדיונו הרי זה עובר על¹⁴ לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך ועל¹⁵ לא תעמוד על דם רעך ועל¹⁶ לא ירדנו בפרך לעיניך, ובטל מצות¹⁷ פתח תפתח את ירך לו, ומצות¹⁸ וחי אחיך עמך, ואהבת לרעך כמוך, והצל לקוחים למות והרבה דברים כאלו, ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים".

אך נראה שיש לדחות את הקושיה מהלכות מתנות עניים, ולומר שאין כוונת הרמב"ם להשוות לגמרי בין מצוות "ואהבת" למצוות "פתוח", שכמו שפתוח יוצר חיוב מהתורה כך גם "ואהבת", אלא כוונת הרמב"ם היתה להשוותם רק לעניין מה שכתב בפירוש - שאם לא קיים, ביטל את מצוות את מצוות העשה האלה. אבל לעניין החיוב אינם דומים, אלא "פתוח" מחייב מהתורה

13 ח, י.

14 דברים ט"ז, ז.

15 ויקרא י"ט, ט"ז.

16 שם כ"ה, נ"ג.

17 דברים ט"ז, ח.

18 ויקרא כ"ה, ל"ו.

19 עשה ר"ו.

20 כלומר: שהחלק האחד מהאנשים שלנו, יאהבו את החלק האחר. או במילים אחרות: שנאהב אחד את השני.

21 כלומר: האנשים שקשורים אלי וקרובים ללבי.

22 בהמשך הציטוט הקודם.

23 = לשון גוזמא. כלומר: התורה לא התכוונה שבאמת תאהב את החבר שלך, כמו שאתה אוהב את עצמך.

24 = את עצמך.

לכן פירש הרמב"ן, שכוונת התורה 'כמוך', היא שכמו שאתה רוצה שיהיו לך מיני סוגי טובות, עושר, חכמה, כבוד וכו', כך תרצה שגם לחבר שלך יהיו כל מיני סוגים של טובות. ולא כמו אתם אנשים שאמנם שמחים כשיש לחברם עושר, אבל מקנאים בחכמתו או להיפך. לאור זאת, נחזור לדברי הרמב"ם. הרמב"ם הגדיר את המצווה "שכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו". והיינו שגם לרמב"ם היה קשה, שאי אפשר לפרש כפשוטו - שיעדיף למות כדי שחבירו ינצל, ולכן פירש על דרך הרמב"ן, ש'כמוך' הכוונה שכל מה שאתה רוצה לעצמך, תרצה שיהיה גם לחבר שלך.

ובהלכות דעות²⁹ כתב הרמב"ם: "מצווה על כל אדם לאהוב כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר 'ואהבת לרעך כמוך'. לפיכך צריך לסכר בשבחו ולחוס על ממונו, כמו שהוא חס על ממונו עצמו ורוצה בכבוד עצמו".

ומקור דבריו במסכת אבות פרק ב'³⁰ "רבי אליעזר אומר יהיה כבוד חברך חביב עליך כשלך". ו"רבי יוסי אומר יהי ממונו חביב עליך כשלך". וכפי שציין הכסף משנה.

המדד ל'כמוך'

הגאון הרב יעקב פילבר, בספרו חמדת ימים³¹, עמד כל כך שהרמב"ם בדבריו קלל מדדים שונים, כיצד לקיים את מצוות "ואהבת". בהלכות דעות, כפי שהבאנו לעיל בסמוך, המדד הוא רצונו של מקיים המצווה: "כאשר חס על ממונו

בא רבי עקיבא ולימד 'חייך קודמין לחיי חברך'^{25,26}.

אלא צוותה התורה שיאהב חברו בכל עניין²⁷ אשר יאהב את נפשו בכל הטוב... כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים, להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל, יחפוץ שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ובנכסים וכבוד ובדעת וחכמה". היה קשה לרמב"ן, שלא יתכן לפרש את הציווי כפשוטו, שעלינו לאהוב את החבר ברמה שאנו אוהבים את עצמנו, ולכן נעדיף להניח לעצמנו למות, ובלבד שהחבר ינצל. ומה שלא ניתן לפרש כך, הוא משתי סיבות: אחת: אין בכך הגיון - הלב לא מקבל זאת. והשנייה: חז"ל לימדו אותנו שאין זה נכון, אלא הדין הוא שאם שניים הולכים בדרך, ורק לאחד מהם יש מים. אם שניהם ישתו - שניהם ימותו, ואם רק אחד ישתה - הוא ינצל וחברו ימות - הכריע רבי עקיבא שעל בעל המים לשתות ולהציל את חיו. וכך נאמר בגמרא אליה רמז הרמב"ן:

"שניים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם - מתים, ואם שותה אחד מהן - מגיע לישוב, דרש בן פטורה מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו. עד שבא רבי עקיבא ולימד "וחי אחיך עמך"²⁸ - חייך קודמים לחיי חברך".

הרי שחז"ל בעצמם לימדו אותנו, שהתורה לא התכוונה שנאהב את החבר באותה מידה שאנו אוהבים את עצמינו.

25 בבא מציעא ס"ב.

26 הרי מוכח שאדם אינו מצווה לאהוב את חברו כמו שהוא אוהב את עצמו.

27 היינו כמו שהרמב"ן מפרט בהמשך - שיהיה לחברו גם עושר גם חכמה וכו'.

28 ויקרא כ"ה, ל"ו.

29 ו. ג.

30 משניות י' ו"ב.

31 עמ' 284.

אני רוצה שיתנו לי את מה שמתאים לי, גם חברי רוצה שיתנו לו את מה שמתאים לו.

ראיה לחידושו של הרמב"ם, הביא הגר"י פילבר ממצוות צדקה. הגמ' בכתובות מביאה ברייתא שדורשת את הפסוק³³: "כי פתח תפתח את ידך לו, והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו".

וכך נאמר שם:

"אשר יחסר לו" - אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים³⁴ אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין".

הרי שאף שהלל עצמו לא היה מורגל בסוס ועבד, כיון שאותו עני היה מורגל בכך בימי עושרו, דאג לו הלל גם לכך. ומכאן למד הרמב"ם שהמצווה כוללת גם ש"מה שירצה הוא, ארצה אני בשבילו".

עצמו ורוצה בכבוד עצמו". וגם בהלכות אב"ל, המדד תלוי ברצון מקיים המצווה: "כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים". ואילו בספר המצוות הרמב"ם תולה את המדד גם ברצון אחרים "מה שירצה הוא - ארצה אני בשבילו". וביאר הגר"י פילבר כך:

"כי פעמים האוהב הוא שפל בעיני עצמו ומסתפק במועט, כי אז אינו יכול לקחת את עצמו כקנה המידה לאהבת הזולת, אלא מה שירצה הזולת, וכמאמרו של הלל³² במצוות בצדקה: 'אפילו סוס לרכב עליו, ועבד לרוץ לפניו'.

כלומר, על אף שלשון התורה "כמוך", מכון למדוד את האהבה לפי האוהב, חידש הרמב"ם שיש למדוד גם לפי רצון הנאהב. והיינו, שלמרות שיש אנשים שלא דורשים הרבה לעצמם, אין זה פוטר אותם מלדאוג לצרכיו של השני, שאינו מצטמצם כמוהם. וגם זה נלמד ממה שכתבה התורה 'כמוך', שהרי כמו

32 כתובות ס"ז:

33 דברים ט"ו, ח

34 כלומר: עני שהורגל בעברו לחיי עשירות.

ושמחת בחגך

שאולי גרינפלד התשפ"ה

ותענית. וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלווים עליו, שנאמר 'ושמחת בחגך וגו'". אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קורבן שלמים, כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה, **יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו.**

כיצד? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא ביין".

את שיטת הרמב"ם הגדיר השאגת אריה⁷ במילים ברורות:

"דמצוות שמחה ברגל אינה שמחה פרטית אלא שמחה כללית, שמחויב לשמוח ביום טוב בכל מיני שמחה שיכולת בידו לשמוח... אם יש יכולת בידו להביא שלמים ברגל חייב בהן נוסף על כל מיני שמחות, כיוון שמצינו בהם שמחה, אבל אם הוא טמא, או בזמן הזה שאי אפשר בשלמי שמחה, **הרי הוא יוצא ידי חובתו בשאר מיני שמחות שיש יכולת בידו לקיימן,** וסגי ליה בהכי {ודי לו בכך}."

אם כן בשונה מדעת התוספות שממקדים את השמחה דווקא בעבודת הקורבנות, לדרכו של הרמב"ם שמחת הרגלים מתקיימת בכל דבר המשמח.

קיום מצות שמחה בזמן הזה

בפרשתנו אנו קוראים את פרשת המועדות. מאמר זה יעסוק בעניין כללי הנוגע לכלל המועדים, ובמידת מה גם לכל השנה. בהלכות חגיגה¹ הרמב"ם מונה שלוש מצוות שנצטוו בהן במועדים:

"שלוש מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלשה רגלים, ואלו הן: הראייה, שנאמר² 'ראה כל זכורך'. והחגיגה, שנאמר³ 'תחג לה' א-להיך', והשמחה, שנאמר⁴ 'ושמחת בחגך'."

שתי המצוות הראשונות קשורות במישרין בבית המקדש – עלינו לעלות לרגל ולהקריב קורבנות לפני ה'. ואולם ביחס למצווה השלישית, מצות שמחה, נחלקו הראשונים אם היא קשורה דווקא למקום המקדש. דעת התוספות⁵, שקיום מצות שמחה הוא דווקא באכילת קורבן שלמים:

"נראה לי דשמחת הרגל נמי דרבנן (בזמן הזה) **'ושמחת' היינו בשלמי שמחה** כדאיתא בחגיגה."

לעומת זאת, מדברי הרמב"ם בהלכות יום טוב⁶ נראה שאף על פי שעיקר מצות שמחה מתקיימת באכילת שלמי חגיגה, בזמן הזה מצות שמחה מתקיימת בכל דבר שמשמח:

"שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד

1 א, א.

2 שמות כ"ג, י"ז.

3 דברים ט"ז, ט"ו.

4 שם פס' י"ד.

5 מ"ק יד ע"ב.

6 ו, יז-יח.

7 סימן טה.

נפשית, אנינות שבלב. התורה ציוותה, כי האבלות שבלב תלבש צורה מוחשית של ניהוג איסורי אבל, ושמחה שבלב תסתמל על ידי אכילת קודשים. ברם, מעשים אלו המה רק האמצעים שעל ידם מגיע אדם לקיום מצוות שמחה ואבלות שבלב. מובן, שביחס לשמחה ואבלות שבלב ישנה הכחשה הדדית.⁸ אף על פי שבפרטי המעשה אין ניגוד מוכרח בין שמחת הרגל ובין אבלות, אך בעיקר הקיום של מצוות אלו ישנה סתירה מובנית. שכן במועדים צריך להיות בשמחת הלב, ואילו באבלות יש צער בלב.

יסוד זה, המבליט את שמחת הלב כנושא המרכזי בשמחת המועדים, עולה היטב בדברי הרמב"ם במורה נבוכים¹¹: "אבל ימים טובים הרי כולם (נועדו) לשמחות ולהתקהלויות הגורמים הנאה שהיא הכרחית לאדם על הרוב". הציווי על המועדים נועד לענות על צורך נפשי הכרחי לשמוח ולהתענג. מובן אם כן שהמצווה לא תהיה תלויה דווקא באופן מסוים של שמחה, אלא בכל דבר שיענה על צורך זה. ואולם כשנמשיך ונלמד את דברי הרמב"ם נראה שהוא כולל כמה סייגים חשובים לאופן השמחה במועדים.

בכלל מצות השמחה – לשמח אחרים

נעין בעיקר דברי הרמב"ם בהלכות יום טוב שהובאו לעיל. הרמב"ם מטיל חובה על האדם לא רק לשמוח בעצמו אלא גם לשמח את בני ביתו. ממשמעות לשונו נראה שהחובה מוטלת על בעל הבית בלבד, והוא בשמחו את בני ביתו אינו

עיקר מצות השמחה הוא בלב

נראה שלפי הבנה זו נוכל לבוא להגדרה נוספת, והיא שעיקר מצות שמחה ברגלים אינה בפעולות אלו או אחרות אלא בשמחת הלב, ולכן אינה תלויה דווקא בהקרבת שלמים. הבנה זו עולה היטב בדקדוק לשון הרמב"ם שמגדיר את מצות שמחה באופן מהותי⁸: "היא שצונו לשמוח ברגלים", כלומר, קיום המצווה המהותי הוא בלב, והדרך המעשית היא עשיית פעולות משמחות. וכן כתוב בשו"ת מנחת יהודה (הלוי)⁹:

"אלא עיקר המצווה ברגל הוא שיהיה שמח וטוב לב, ד'ושמחת בחגך' כתיב, והשמחה היא בלב. והדברים הנ"ל שצריכים לעשותם הוא רק כדי לעורר בהם שמחת הלב".

בדרך זו צעד הרב סולובייצ'יק וביאר כך את הסתירה שראו חז"ל בין אבלות ובין שמחת הרגל. לכאורה אבלות ומצות שמחת הרגל יכולים ללכת יחדיו, שכן אין איסור אכילת בשר ושתיית יין לאבל, וכן אין חובה להסתפר ולהתרחץ ברגל. ואם כן צריך להבין מדוע ראו חז"ל סתירה בין הדברים? וכך ביאר הרי"ד סולובייצ'יק¹⁰:

"אמנם, שאלתנו אינה צריכה לפני ולפנים. הסתירה ההדדית של אבלות ושמחת הרגל אינה נוגעת בפרטי ניהוג אבלות וניהוג שמחה. הפעולות החיצוניות אינן מכחישות זו את זו, והיו יכולות לדור בכפיפה אחת. **הסתירה כרוכה בקיום מצוותן של שמחה ואבלות, בעצם מהותן וחלותן.** מהות השמחה היא פעולה נפשית, שמחה שבלב; כמו כן טיב האבלות הוא עמדה

8 ספר המצוות עשה נ"ד.

9 סימן ה' אות ב'.

10 איש ההלכה גלוי ונסתר עמ' 210.

ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו. ועל אלו נאמר¹³ 'זבחיהם כלחם אונים להם, כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם', ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר¹⁴ 'וזריתי פֶּרֶשׁ (זבל הבהמות) על פניכם, (ואיזה פרש? את) פֶּרֶשׁ (בהמות קרבנות) חגיכם".

דברי הרמב"ם אינם אמורים בהלכות מתנות עניים וגמילות חסדים, אלא בהלכות יום טוב, כחלק בלתי נפרד מהגדרת מצות שמחת המועדים.

מסייע להם לקיים מצוותם, כי הם אינם מחויבים במצות השמחה, אלא זה אופן קיום המצווה שלו. שמחת המועדים אינה עניין פרטי של האדם בינו ובין עצמו, שיאכל בשר וישתה יין ויתענג בכך, אלא עליו לשים לב לסובבים אותו ולדאוג שגם הם יוכלו להיות בשמחה. אם אדם אינו דואג לשמחתם של בני ביתו, הוא אינו מקיים באופן מלא את מצות השמחה שלו.

הרמב"ם מעצים הבנה זו וקובע שבכלל השמחה ישנה גם החובה לשמח את ליבם של העניים, הגֵּרִים, היתומים והאלמנות. לשם קביעה זו הרמב"ם¹² מכביר במילים קשות וברורות:

"וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האִמְלִילִים, אבל מי שנועל דלתות חצרו

12 הלכות יום טוב, ו, יח.

13 הושע ט, ד.

14 מלאכי ב, ג.

יחד שבטי ישראל סיפורי עליה אותנטיים

יוסף עמד על סיפון האנייה, עיניו מביטות באופק הכחול. בידו האחת אחז תיק קטן ובשנייה - סיר הנחושת של אימא רחל, שבו נהגה לבשל את התבית המפורסמת. זיכרונות מבגדד עדיין חיים בנשמתו - ריחות התבלינים, קולות השוק, וטעם האורז המבושל שהיה סמל לבית.

בן שתיים עשרה, יוסף ידע שהוא חלק ממסע גדול יותר. הוריו סיפרו לו על ארץ ישראל - לא רק כמדינה, אלא כחלום רב-דורי. כל ערב לפני השינה, סבא שלו היה מספר סיפורים על ירושלים, על בית המקדש, על הגעגועים הנצחיים של העם היהודי לאדמה הקדושה.

כשהאנייה עגנה בנמל חיפה, יוסף הרגיש שמהו בנשמתו משתנה. האדמה הזאת, שעליה חלמו דורות, עכשיו הייתה שלו. הוא ראה נוף שונה מבגדד - הרים ירוקים, שמש בוהקת, ואנשים דוברים עברית - השפה שעד עכשיו הכיר רק מהתפילות.

במעברה הראשונה, המשיכה משפחתו לשמור על המסורת. רחל הקימה פינת בישול קטנה, והגיגית הישנה מבגדד שימשה אותה להכנת התבית. הילדים למדו עברית מהר, אך המנהגים נשמרו - ריקודי דבקה בשמחות, שירים בערבית, ותבשילים מסורתיים שסיפרו סיפור של זהות ושורשים.

יוסף הבין שהעלייה לארץ ישראל אינה רק מעבר גיאוגרפי, אלא המשך של סיפור עתיק. כל תבשיל שאימא הכינה, כל שיר שאביו שר, כל תפילה - היו חוליות בשרשרת הזיכרון היהודי-עיראקי.

בלילות, כשהתבית היה מתבשל לאט על האח הקטנה במעברה, יוסף הרגיש את החיבור העמוק - בין המסורת שהביא מבגדד לבין העתיד הישראלי הצעיר והמבטיח. הוא ידע שהוא חלק ממה שהוא גדול יותר - סיפור של עם, של תקווה, של שיבה לאדמה המובטחת.

דמויות מופת בעדות ישראל

מאת: דוד חוברי

חכמים וסופרים בני המאה ה-י"ח

הכתיבה במדור זה בגליונות הקודמים ובהמשך נלקחים מספרו של דר' גברא כשם הכותר

קריית צפא זהו כפר עתיק שמשם יצאו מס' סופרים הראשון שבהם היה ר' דוד בן שלמה נדאף שבשנת 1592 העתיק את משנה תורה להרמב"ם. מאוחר יותר ב-1669 כתב ר' ישועה נגאר ספר תורה וב-1679 כתב ר' סעדיה חמאמי גם ס"ת. עתה ר' שלמה מעתיק ב-1777 את מדרש חמדת הימים לר' שבזי. לטובת המזמינים והמשלמים ר' רצ"א אלצאירי ור' יוסף בן סעיד והשלישי לר' דוד אלרגחה. הוא מעיד על עצמו שהוא גולה ממקום למקום על מנת להתפרנס ממלאכת הכתיבה. התקופה קשה מאוד ויש צורך לחפש את הפרנסה על מנת לשרוד במחיר עזיבת ביתו.

ר' שלמה בן דוד צובארה- ר' שלמה חי בישוב מגרבה באזור בני חג'אג' שבנפת חיימה דרומית-מערבית לצנעא. העתיק שני כתבי יד האחד הלכות שחיטה להרמב"ם והשני ספר הפטריות. הראשון נכתב בשנת 1758 והשני בשנת 1759. הוא העיד על עצמו בשני הקולופונים הנספחים לספריו שכתיבתו באה מתוך מצב כלכלי קשה של דוחק ועניות תוך שהוא מטופל בילדים קטנים המתרוצצים סביבו תוך עשיית מלאכתו.

ר' שלמה בן יצחק הלוי צנעאני- ר' שלמה חי בישוב בלאד סר מקרית צפא. סר הינו אזור בנפת בני חשיש במרכז תימן, צפונית מזרחית לצנעא. בסמוך לו נמצאים מס' ישובים קטנים וביניהם

כנס הרמב"ם

השנה

תשפ"ה מספר 16

הכנס יעסוק בנושאי מחקר רפואה עדות ישראל
תורת הרמב"ם ומחשבתו

בהשתתפות:

אורח הכבוד הרב קלמן בר הרב הראשי לישראל

חדש!

השנה יתקיים
כנס מקביל בשפה
האנגלית
בשיתוף ה-OU

הרב ימין לוי
נשיא מרכז מורשת
הרמב"ם העולמי
ורב קהילה בניו יורק

הרב ד"ר רצון ערוסי
רב העיר קריית אונת
ואחראי מועצת הרבנות
הראשית לישראל

הרב יעקב שבירא
ראש ישיבת מרכז הרב
ואחראי מועצת הרבנות
הראשית לישראל

הרב מ' מאיר הילדסהיימר
נשיא מכללת
'אורות ישראל'

הרב מ' אברהם שטינברג
נירולוג וחתן פרס ישראל

הרב מ' אביון פרדמן
יושבת ראש מועצת
העתיקות לשעבר

הרב חיים סבתו
ראש ישיבת 'ברכת משה'
מעלה אדומים וסופר

הרב איתן אייזמן
מבכירי רבני ישיבת
מרכז הרב

הרב ד"ר נועה סילבסקי
חופאה בכירה
'שער צדק'

הרב מנחם אבי ברחן
מנכ"ל OU בישראל

הרב מנחם קלחמזון
חתן פרס ישראל

הרבנית ד"ר רותי שבירא
ראש לימודי תואר ראשון
במכללת 'אורות ישראל'

החזן: כ"ץ שלמה

אומנים אורחים:
הכליזמרים

החזן: מילר אבי

מנחה: קובי אריאלי

מספר רבני שאיננו

חמישי-שישי-שבת פרשת שמות | ט"ז-י"ח טבת תשפ"ה | 16-18.1.25 מלון רמדה ירושלים
יתקיימו טיולים במהלך הכנס בימי חמישי בבוקר ובשישי בצהריים
*תכנית מלאה של הכנס תשלח בהמשך

לפרטים ורישום לכנס - מצורף קישור לתשלום מאובטח
rambantve@gmail.com | 055-557-8688 טליה

מרכז מורשת הרמב"ם, טבריה

פינת ההלכה

בין אדם לחברו

קיצור שולחן ערוך ילקוט יוסף
על פי פסקי מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל-

אותו עון שהזיק את חברו, צריך גם לפייס את חברו שימחל לו.

צריך למחול לחבירו וכשמבקש מחילה מחברו, אין ראוי לחבירו להכביד עליו ולסרב למחול לו. ומניין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי?, שנאמר "ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך".

וכן פסק רבינו הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה) וזו לשונו: אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרים אלא על עבירות שבין אדם למקום, אבל עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו. לא רצה חבירו למחול לו, מביא לו שלשה בני אדם מריעיו (מידידיו) ומבקשין ממנו שימחל. לא נתרצה להם, מביא לו שניה ושלישית (כלומר בא לפניו עם עוד שלשה מריעיו ושוב עוד שלשה מריעיו), לא רצה (למחול), מניחו והולך לו, וזה שלא מחל הוא החוטא. (שהיה לו לרחם על חברו ששב בתשובה ולמחול לו.)

במשנה במסכת יומא (דף פה:), דרש רבי אלעזר בן עזריה: נאמר בתורה (ויקרא טז) עליום הכפורים, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם "לפני ה'" תטהרו. עבירות שבין אדם למקום (לה') יום הכפורים מכפר (אם עשה תשובה), עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה (כלומר יפייס) את חברו. ולכן אם הקניט את חברו, או פגע בו בכל דרך שהיא, חייב לפייסו שימחל לו על מה שנעשה.

וכן שנינו במסכת בבא קמא (צב.), לגבי מי שהזיק לחבירו, אף על פי שהוא נותן לו (כלומר משלם לו על הנזק שגרם), אין נמחל לו עד שיבקש ממנו (מחילה), שנאמר (לענין אבימלך שלקח את שרה מאברהם אבינו, ואמר לו ה':) "ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחייה", ואילו לא היה אברהם מוחל לו, לא היה עונו נמחל. והיינו שמלבד מה שצריך לחזור בתשובה לפני ה' על

שיבקש ממנו מחילה, מביא עשרה בני אדם סמוך לקברו, ואומר חטאתי לאלהי ישראל ולפלוני (כלומר יאמר את שם חברו הנפטר) זה שחטאתי לו. (ויש עוד כמה פרטים בזה). וכתב הרמב"ם, שצריך שיפרט באיזה דבר חטא כנגד חברו, וכן פסק בספר אליה רבא ובמשנה ברורה. ואם הוא בעיר אחרת די שיבקש מחילה מן הנפטר בפני עשרה. ואם יש לו מי מידידי שמתגורר במקום מנוחתו של הנפטר, יעשהו שליח שיבקש בשמו מחילה מן הנפטר בפני עשרה שיעמדו סמוך לקברו של הנפטר.

ואם היה רבו (כלומר שחטא כלפי רבו), הולך ובא אפילו אלף פעמים עד שימחל לו. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סי' תרו).

אסור לאדם להיות אכזרי ולא להתפייס, אלא יהיה נח לרצות (למחול) וקשה לכעוס, ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול, מוחל לו בלב שלם ובנפש חפיצה, וזהו דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון. אבל העובדי כוכבים אינם כן, אלא ועברתן שמרה נצח. (ששומרים טינה לעולם למי שפגע בהם).

אדם שפגע באדם שנפטר החוטא לחבירו ומת חבירו קודם

עדת תימן

מאת דוד חוברי

(כל הפרקים העוסקים בנושא הנ"ל לאורך כל הגליונות לקוחים מספרו של הרב י.קאפח "הליכות תימן")

הטבק ודרכי השימוש בו

עלי הטבק מצויים לרוב בתימן ובמשך השנים התפתחו מס' דרכי שימוש בצריכת עלי הטבק לצרכי הנאה בעיקר.

בסה"כ קיימים שלושה אופני שימוש: עישון בשאיפה דרך הפה באמצעות נרגילה, הרחת אבקה דרך האף ולעיסה.

השאיפה: בתחילה שאפו את עלי הטבק ישירות מהבערתם באש אך נוכחו לדעת כי בדרך זו מתבזבזים העשן והארומה ברובם בחלל האוויר מבלי לנצל את מלוא נפח הנשיפה האפשרי. לפיכך הגיעו למסקנה שיש להשתמש בכלי עזר כלשהו שבאמצעותו יש לסנן במתינות ובהדרגה את הארומה הנדרשת להנאה טובה יותר.

בשלב הבא הכניסו את המקטרת ככלי עזר לצורך העישון. גם כאן היו מס' שלבים שבהדרגה השביחו את סוג המקטרת לצורך מימוש המטרה. בתחילה הייתה זאת מקטרת שראשה היה עשוי חרס ובה נעצו קנה חלול של עץ באורך חצי מטר ובסוג שכזה היו מעשנים ערביי הכפרים העניים בתימן עד המאה ה-20. מהתבוננות בתמונות ממקומות שכוחי אל בעולם ניתן לראות שעד היום יש המעשנים כך, אגב למקטרת זו קראו בתימן 'משרעה'.

בשלב הבא השביחו את טיב העישון בכך שחוררו את מבנה הראש העשוי מחרס ובכך יצרו מעין רשת סינון שדרכה נשאף העשן של עלי הטבק המובערים, ושבבי הטבק הנשאף לא חדרו לקנה הנשימה. במקביל האריכו את קנה העישון עד לכדי אורך של מטר ואת קצהו המוכנס לפה שייפו ולתוכו החדירו קנה קטן יותר המותאם לקוטר הפה. סוג זה של מקטרת משוכללת נקרא בפיהם: 'כ'ויצי'.

השלב הבא בהתייעלות העישון היה שלב המעבר לנרגילה. כאן השתמשו כבר במיכל של חרס שמולא במים, שבראשו נעצו קנה של עץ חלול, שהיווה מעין צינור ושנקרא בערבית 'קטב', בראשו הניחו כלי חרס מעוצב כך שקצהו האחד בקוטר שיכל להיתקע בקצה ה'צינור' וחלקו העליון התרחב לכעין קערית שקלטה לתוכה את עלי הטבק המובער. כלי ייחודי זה

נקרא 'בורי' וכל המכלול הנ"ל נקרא: 'מזה', מעניין שגם דבר מאכל המשמש לקינוח בסעודה כגון בשר או סלט ירקות קצוץ מאוד נקרא בשם משותף זה. יתכן והיסוד המילולי לכך, פירוש המילה בערבית 'מז' הוא 'סחט' ואכן עלי הטבק ואו הקינוח הנ"ל כאילו 'נסחטים' אם בדרך בישולם, קיצוצם ואו בעירתם ונשיפת לשדם.

בשלב שלפני האחרון התקדמה הנרגילה הראשונית צעד נוסף בעיצובה ובהשבחתה בכך שהחליפו את מיכל המים שלה מחרס למתכת מסוג בדיל או עופרת. כנראה שבשלב זה עדיין התקשו לעצב את המיכל מנחושת והעדיפו את החומרים הנ"ל כי היו קלים לעיבוד ואף זולים יותר במחירם. השלב האחרון כמובן היה ביצורה של ה'מדאעה' הלוא היא הנרגילה הידועה והמצויה שמיכלה עשוי נחושת שברבות הימים היו שהתמחו בקישוטו מעשה ידי אומן. אגב על מנת למנוע את תקיפת הנחושת מהמים ותערובת הטבק העוברת דרכה ובכדי שלא תחליד החדירו למיכל קליפות אגוז קוקוס.

לבסוף כשהגיעו התורכים לתימן הם הביאו עימם את נרגילת הזכוכית שנקראה בפיהם: 'בנורה' ואף את הסיגריות המצויות. כל אלה לא נקלטו בתימן מסיבות שהזמן גרמן.

ההרחה: זה נעשה באמצעות שחיקת הטבק לכדי דק דק ושאיפתו דרך האף. יש שהרטיבוהו במים לפני שאיפתו על מנת שלא יגיע לפה דרך הנחיריים. יש אף ששיכללוהו בכך שהוסיפו לו חומרים שונים כל אחד כפי טעמו והנאתו אם זה חריף ואו משהו בעל ארומה מבושמת בריחות מגוונים. כל אלה נקראו בתימן: 'ברדקאן'.

הלעיסה: לעיסת עלי הטבק החלה בלעיסה סתמית של עלים והתקדמה להחדרת עלים שחוקים עד כדי אבקה והכנסתם לפה ע"י השהייתם מתחת ללשון. ולבסוף בהכנסת תערובות ארומטיות להשבחת הטעם. את הרוק הנצבר בפה מעולם לא בלעו אלא ירקו אותו החוצה באופן שמזכיר את הלועסים המפורסמים במערב הפרוע של אמריקה.

היסטוריית יהודי תימן

מאת: דוד חוברי

היסטוריה

כל פרקי ההיסטוריה במדור זה נלקחים מכתביהם של חוקרי תימן בדורות האחרונים: ירצהבי, יטובי, אגימאני, יניני, ב.צ. המצור על צנעא בשנת 1905 (מתוך: תמורות בקהילה היהודית בצנעא בראשית המאה ה-20 כתב מנשה ענזי, תשס"ד).

נוכחנו לדעת כי המצור על צנעא גרם לזעזוע עמוק בקרב הקהילה שתוצאותיו באו לידי ביטוי בשלושה אופנים הדומים לתוצאות ארועי גלות מוזע. האחד ירדת קרנה של קהילת צנעא, על רבניה ובית דינה כמרכזיים לכל יהדות תימן. שנית עושר הכתיבה ההיסטורית שבא בעקבות האירועים הקשים ושמנציח תקופה זו לדורות ושלישית תופעת ההגירה של יהודי צנעא כפועל יוצא מהתלאות ויצירתם של קהילות חדשות או חיזוקם של אחרות.

הטיב לסכם ולתאר את תוצאותיה של תקופה נוראה זו, בן התקופה הרב סאלם קורח, בדברים שכתב בחיבורו 'אגרת בוכים' שנכתבה 27 שנים מאוחר יותר, לזכרו של רבו בן התקופה וממנהיגי הקהילה הרב יחיא קאפח: "שנה זו (1905) כלתה את הכל, היא נטלה כל נשיאות, היא נטלה כל רבנות, היא נטלה כל כבוד, היא נטלה כל עושר ונכסים. היא נטלה נפשות בלי מספר, היא ניפצה אבני קודש (חיסול) המרכז (הרוחני) בראש כל חוצות, היא נטלה כל חכמים, היא נטלה כל נבונים,

היא סגרה את הישיבות, היא רוקנה בתי כנסיות, היא טרפה את הלבבות, היא שבשה את הדעות, היא הפכה כל פנים לירקון (מחלות), היא הרבתה נפוחים (מוכי רעב), היא השפילה גאים ושברה אדירים, היא תווכה שלום בעולם, ועוד ועוד לאין מספר...." על פניו נראה מניתוח מצב זה שההשלכות ממשבר זה מבחינה חברתית, רוחנית, דמוגרפית ואף פוליטית כולל מעמדם של יהודי צנעא מעתה והילך בקרב הגויים, יוסיפו ללוותם במהלך השנים הבאות ואף ישפיעו על שלום הבית הפנימי של היהודים בינם לבין עצמם.

אנחנו ניווכח לדעת כי כפי שגלות מוזע הפכה לאירוע מכונן בקרב חיי הקהילה ובדרכי התנהלותה כך המצור גרם לשינויים בדפוסי ההנהגה בקרב הקהילה. ולשם חידוד דברי אבהיר כי כשם שבעקבות גלות מוזע, חדרו גורמים חיצוניים בתחומי ההלכה והתפילה וניערו את יהדות צנעא, עד כדי כך שפילגו אותם לזרמים של 'שאמי ובלאדי' בנוסח התפילה, ובתחום ההלכה לחסידי הרמב"ם מול מקבלי השולחן ערוך, כך בראשית המאה העשרים נתפלגה הקהילה על רקע המחלוקת בעניין הקבלה והאמונות התפלות שנשתרשו, מול חדירתה של ההשכלה הכללית וחיידוש הלימוד בספרות הגאונים שנשתכחה. על כך נדון בהעמקה ובהרחבה באחד מהפרקים הבאים.

עתה נשוב לתאר את תוצאות המצור במלחמתו של האימאם על התורכים. בחודש מרס 1905 נאלצו התורכים

וישמחו יושבי צנעא שמחה רבה ויתנו כבוד ותודה לאלוהים ולמלכו..."
 כלומר האימאם מיצב את המערכת המשפטית כולה על פי החוקים המוסלמיים והזידיים על מנת לעצב את דרך ההתנהלות המדינית והדתית מעתה והילך על כל המשתמע מכך כולל מעמדם של בני החסות בכלל והמיעוט היהודי בפרט.

היהודים הביעו את שמחתם בכך שהאימאם חזר לשלוט והשקיעו מאמצים רבים על מנת להוכיח את נאמנותם אליו למרות שבמקרים לא מעטים בתקופת השלטון העות'מאני הם הפגינו תמיכה לא מבוטלת דווקא בתורכים כי אז הם נשחקו תחת עולם של המנהיגים הזידים הקיצוניים. לפיכך עתה יצאה משלחת של עשרה מנכבדי העדה ורבניה על מנת לרצות את האימאם ולהביע בפניו את כניעתם וקבלת מרות שלטונו. לכבודו נשחט שור במעמד חגיגי זה.

להיכנע והאימאם נכנס לצנעא החריבה והמוכה כמנצח. היהודים ראו בכך נקודה של אור בקצה המנהרה האפילה בה היו משוקעים. חיילים תורכים רבים נפגעו ורובם נסוגו בבושת פנים מצנעא לכוון חודידה בהשארם מאחריהם שלל רב שניתפס ע"י האימאם וחייליו. היה זה בעיצומו של ערב ליל הסדר בחג הפסח תרס"ה. כחודש לאחר מכן נכנס האימאם בכבודו ובעצמו דרך שערי העיר ופרסם כרוז מלכותי המשקף את מציאות החיים החדשה שהוכתבה מעתה והילך על ידו לאורך כל השנים עד אמצע המאה העשרים. וכך תיעד סליימאן חבשוש מציאות זו בחיבורו 'מרורות אשכולות': " ..ויזכרם כי יתנו תודה לאלוהים וישמרו חוקיו ואותותיו כי לאלוהים התשועה והמלחמה ואת אשר ירצה האלוהים יעשה....וישם שופטים ושוטרים על פי חוקי הדת ודקדוקיו(השריעה המוסלמית בדומה לדע"ש דהיום)

לחגיגות ציולאות בבשר גהעטבח הבוכרי

רון יוחננוב

מצרכים אב: 25-30 יחידות (תלוי באיזון)

אבזק:

- 4 כוסות (560 גרם) קמח לבן רגיל
- כפית מלח
- 4 כפות מיוץ
- כוס (250 מ"ל) מים קרים

אמילוי:

- 500 ק"ג בשר בקר קצול (אנטריקוט) / או מספר 2 - צלעות בקר (אנטריג)
- את הפשר יש לקצול בק דק ולא טחון - אצולם לא טחון!!!
- 100 גרם שמן בקר או כבל (חלופים) לאורר את הפולית עם שמן מן רצומח - ציתקנולר בקר
- 50 מ"ל
- 500 גרם בצל קצול כמון אטל
- כף צירי כמון
- חצי כפית כמון טחון (לא חובב)
- מלח / סאפל שמור - אפי בטעם (תמסיופו ריבב סאפל שמור!!)
- אך רוצים, תמסות אלדרוג הפולוי:
- 2 אצבניות מקולסות וקצבות דק או אצבניות לשי תור
- מוט צילוי חריף טרי קצול דק + מוט צילוי חריף יבל (אפי בטעם)

אצולס:

- ביצב + קורט מלח
- שמולס + קצב

אופן הפכה:

פכת הפבק:

- לשים בקצרת מוצר המצון את כל המרכיבים ומערבדים על למתקבל הפבק אחיד.
- מוצאים את הפבק ומכדורים אותו עד למתאחד ופוסק לחלק על מלטח הפבודה.
- מחלקים את הפבק לחלקים שווים, כל חלק ומכדורים אכדור.

אפכת פאלי:

- קוצצים את הפבל ומערבבים בהוצקה בקצרה עם הפאח.
- מוחים כבדץ לער, סוחטים את הפנצאים של הפבל ומחצירים אקצרה.
- מוסיפים את הפבלר ופתבלוינים. מערבבים ומוסיפים עוד למן במידה זכרי.

פכת פאמסי:

- מידדים על מלטח מקומח כל כדור, לשים בכל ציאול כף גדולה מפאלי וסאפים בזורת מאלול. מחיזים את פאמסים בתבנית מרופדת בנייר אפיה לפכד עם הפדבקות ופקיסאליים בלפי מטה.
- מברילים בהיצר טרופה ומפצרים סומסום וקצח מצל.
- ומכניסים מיד אפיה בתור.
- אופים בחום של 180 מצלות לחלק חצי לער בדרך עד לבק יפים ולחמים.

שיר חדש זמרו

ר' שמואל פורסייא

שיר חדש זמרו לאל אשר שבת

בסוד עם קדושים אלי נערץ בעם רבת

על כי שמר דרשי יחודו כבבת

מה רבו מעשיך ה'

מאחד עשר חשון אילי ארץ לחפץ קרבת

והרסו בעברתם מושב תועבת

ולשארית נחלתו הצרה רבת

הניא את מחשבות עמים ה'

ובשני כסלו פתחה ארץ רחבת

ולזרע אברהם הציל מכאבת

נפלאה אהבתו לי מאהבת

כי לא עזבת דרשיך ה'

להאזנה לפיוט
בנעימה סרקו את
הקוד:

אל זָכַר שְׁמִירַת מוֹעֵד וְשַׁבָּת
שָׁרְיו מִשְׁמֵי שָׁלַח בְּאֵשׁ לַבַּיִת
לְשֹׁמֵר אֶת עֲדֹתֵנוּ כְּאִשׁוֹן בַּיִת
מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּאַרְצְךָ ה'

חֲזַקְנוּ מִלְּכַנּוּ לְרֵאוֹת בְּטוֹבֵת
וּבְנֵה לָנוּ עִיר צְבִי אֶרֶץ זֵבֶת
בְּשָׁנַת נִפְשָׁנוּ קְשׁוּרָה בְּךָ אֶהְבֵּת
קוֹיֵנוּ לִישׁוּעָתְךָ כָּל הַיּוֹם ה'

קְהֵל עֲדֹתֵי תִקְוַתְךָ לְךָ רַבֵּת
תִּסְמְכֶם מֵאֵתְךָ רוּחַ נְדִיבֵת
וְחַיֵּשׁ וּגְאֹלֵנוּ מִיַּד אוֹיְבֵת
חֲזַקוּ וְגַם אֲמַצּוּ כָּל הַמִּיחָלִים לַה'

הפינה לצעירים

תפזורת לחורף

ח	ע	ג	ג	י	ג	ג	ג
כ	ו	ר	ק	ס	ג	ג	ט
פ	ע	ר	פ	ל	ש	פ	ר
פ	ג	ר	ר	ג	ג	י	י
ו	ג	ה	פ	ל	ח	י	ה
ת	ש	ט	א	ר	ב	ג	ק
י	כ	ל	ג	ק	ק	ל	ח
ע	י	ב	ג	ג	ר	ר	ק

חורף עננים גשם מגפיים שלג מטריה קר ערפל כפפות

טבת

טבת הוא החודש הקר ביותר בשנה. ימים שבהם לא תמיד השמש נראית בציון. אנחנו אכזריים צוברים ימים שמיים שבהם קר, מעונן ואולי גם גשום ואי אפשר להסתובב הרבה בחוץ.

מעניין אצות שבתאי בשמן הזה שבו הוללים כבר נשרו, הוללים צושים חתים ברוח ואין צויהם לא צוים, לא פרחים ולא פוי- רות - דוקא אל הוללים נשרו מכסים את האדמה ומגנים על השורשים מפני הקר. השורשים של הוללים מתחבקים על מנת שיוכלו לתת אצל כוח להוללים צוים חדשים, פרחים ופירות. השנה הזו, שבה אנחנו במלחמה מתמשכת, נראית לנו אצוים קשה מאד. אך טעם כוא הוללים שמתחבקים ממת אצונו הקרע- אנחנו מתפללים שגם אנחנו נראה ישועות גדולות ונצחונות גדולות בהם יאבדו כל אויבנו הקמים עלינו אכזרנו.

גם אם לא תמיד זה נראה ככה, כוא הולל חסר הוללים. כך אצוים גם התהי- איכום שה מובל בצוים. לא תמיד נראים לנו בעין באלו הדרים. אך הם קררים. ונככה בזכרת ה' אגאולה שמישה בקרב

.....
 הפינה הזו היא בשבילכם, ואני רוצים שתכתבו לנו על מה מעניין אתכם שנכתוב כאן בעלונים הבאים. אתם יותר ממוזמנים לכתוב לנו למייל: edotlyeladim@gmail.com

אומנות בסריקה
 לצפיה בסרטון הסבר ליצירה עם עלי שלכת סדקו את הקוד